

Дійсно, по кожному конкретному кримінальному провадженні ці відомості можуть бути різними. Тому доцільніше, на наш погляд, чітко визначити і закріпити в кримінальному процесуальному законі перелік відомостей, які не можуть становити таємницю досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

Черванчук Вікторія Валеріївна,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ІНШОЇ ОСОБИ, ПРАВА ЧИ ЗАКОННІ ІНТЕРЕСИ ЯКОЇ ОБМЕЖЕНО В ПРОЦЕСІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Одним із завдань кримінального провадження, що визначені у ст. 2 КПК України, є охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Під охороною прав та законних інтересів учасників кримінального провадження розуміють забезпечення необхідних умов для здійснення прав, свобод і задоволення законних інтересів, їх недоторканності та непорушності за допомогою чіткого врегулювання кримінальних процесуальних відносин та вжиття заходів правового характеру з метою недопущення порушення прав учасників кримінального провадження [1, с. 7].

Перелік учасників кримінального провадження міститься в п. 25 ст. 3 КПК України. Усі вони виконують своє призначення, а тому наділяються певним обсягом прав й обов'язків. Відповідно до переліку учасників кримінального провадження (п. 25 ст. 3 КПК України), охороні підлягають права, свободи та законні інтереси як сторін кримінального провадження (обвинувачення та захисту), так і тих, хто відіграє допоміжну роль у кримінальному провадженні (наприклад, свідок, перекладач, секретар судового засідання тощо) [2, с. 97–98].

16 листопада 2017 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» [3], яким п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України, а також ч. 6 ст. 28, ч. 1 ст. 303 та ч. 1 ст. 308 КПК України було доповнено положеннями щодо участі у кримінальному провадженні нового учасника – іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування.

Також ч. 1 ст. 3 КПК України була доповнена пунктом 16-1, в якому вказується, що інша особа, права чи законні інтереси якої

обмежуються під час досудового розслідування, – це особа, стосовно якої (в тому числі щодо її майна) здійснюються процесуальні дії, визначені КПК України.

Найбільш істотно права, свободи та законні інтереси людини, яка набуває статус цього учасника кримінального провадження, піддаються обмеженню під час проведення слідчих (розшукових) дій – одних із найбільш складних з точки зору правозабезпечення процесуальних актів.

Як відомо, необхідною умовою правозабезпечення у кримінальному процесі є функціонування механізму забезпечення прав, свобод і законних інтересів особи, що включає в себе засновані на нормах чинного законодавства заходи і рекомендації забезпечення оптимального балансу правореалізації та обмеження прав у межах діяльності, пов'язаної із розкриттям та розслідуванням кримінальних правопорушень.

Одним із безумовних показників правової держави є ступінь захищеності свободи та особистої недоторканності. При цьому, право на свободу розглядається як можливість вчиняти чи не вчиняти дії, що не заборонені законодавством. Право на особисту недоторканність – як закріплені в нормативно-правових актах заборони втручатися в певні сфери людського буття з боку держави, будь-яких організацій чи інших осіб [4, с. 9].

Ю. А. Олійник визначає конституційне право на особисту недоторканність як особисте суб'єктивне право українських громадян, яке гарантує їх свободу від протиправних посягань на життя, здоров'я, індивідуальну безпеку з боку кого б то не було, не допускає незаконних і безпідставних дій посадових осіб державних органів та громадських організацій щодо особистої недоторканності при виконанні ними своїх обов'язків і надає можливість відновлення порушеного права [цит. за: 5, с. 85–86].

Відповідно до ст. 29 Конституції України кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою [6].

Аналіз цих конституційних положень дає підстави для висновку, що обмеження права кожного на свободу та особисту недоторканність пов'язується із затриманням та триманням під вартою, тобто із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження – запобіжних заходів. Конституція України не розглядає як можливе обмеження права на свободу та особисту недоторканність

проведення слідчих (розшукових) дій. Водночас, проведення слідчих (розшукових) дій доволі часто пов'язано із застосуванням державно-правового примусу та обмеженням прав осіб.

Як і у ст. 29 Конституції України, у ст. 12 КПК України право на свободу та особисту недоторканність обмежене випадками тримання під вартою, затримання або обмеження у здійсненні права на вільне пересування. Між тим особиста недоторканність особи може бути незаконно чи необґрунтовано порушена і під час проведення слідчих (розшукових) дій.

До прикладу, це може відбутись під час проведення стосовно особи негласних слідчих (розшукових) дій; під час проведення обшуку у власника житла чи іншого володіння, де проводиться обшук, і який не є учасником кримінального провадження, тощо.

Обмеження прав особи під час проведення слідчих (розшукових) дій представляє собою примусовий вплив, що здійснюється відносно учасників цих дій уповноваженими органами і посадовими особами з метою забезпечення порядку проведення слідчої (розшукової) дії, досягнення мети кримінального процесуального доказування.

При цьому, можливість обмеження прав учасників слідчих (розшукових) дій повинна мати чітку процесуальну регламентацію: формально визначені межі кола органів і осіб, уповноважених на застосування обмежень; кола осіб, відносно яких допустиме застосування правообмежень; строку таких обмежень; можливості застосування альтернативних заходів.

У системі обов'язків відповідних органів і посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження, важливе місце займають ті обов'язки, що спрямовані на право забезпечення й отримали назву «кореспондуючих». Ці обов'язки є найбільш важливими правовими гарантіями, що представляють собою процесуальні засоби, основним призначенням яких є реалізація, охорона, захист та відновлення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження загалом, і учасників слідчих (розшукових) дій зокрема.

Так, зокрема С. Сидоренко, розглядаючи питання реалізації електронного судочинства, зазначає, що межі реалізації прав учасників кримінального судочинства можна правильно встановити тільки в тому випадку, якщо виходити з принципу єдності процесуальних прав і процесуальних обов'язків. Наприклад, додаткові можливості, які надає використання електронних технологій, ставлять під загрозу безпеку конфіденційних відомостей про учасників кримінально-процесуальних відносин і третіх осіб, переданих через інформаційно-комунікаційну систему Інтернет. Отже, повинні бути кореспондуючі обов'язки осіб, які ведуть процес, спрямовані на захист прав учасників кримінально-процесуальних відносин на конфіденційність особистих даних [7].

Погоджуючись із вищенаведеним, слід відмітити, що права учасників слідчих (розшукових) дій можуть бути забезпечені лише за наявності відповідних цим правам нормативно закріплених обов'язків. Це повною мірою стосується і тих прав учасників слідчих

(розшукових) дій, які виведені у статус засад кримінального провадження або окремих їх складових (повага до людської гідності; забезпечення права на свободу та особисту недоторканність; недоторканність житла чи іншого володіння особи та ін.).

До прикладу, право на недоторканність житла чи іншого володіння особи під час проведення слідчої (розшукової) дії тягне за собою не лише обов'язок слідчого (прокурора) не допускати проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених КПК України (ст. 13 КПК України), а й обов'язок проведення слідчої (розшукової) дії у розумний строк невідкладно після явки учасників цієї дії у призначений час.

Забезпечення прав учасників кримінального провадження, зокрема й іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, при проведенні слідчих (розшукових) дій залежить від багатьох факторів (умов), які виступають гарантіями прав учасників слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків : «Право». 2012. 768 с.

2. Патюк С. О. Завдання кримінального провадження України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 95–101.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування : Закон України від 16 листопада 2017 року // *Верховна Рада України* : офіційний веб-портал. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2213-19>.

4. Кожан В. В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2016. 20 с.

5. Слінько Т. М. Право на особисту недоторканість як невід'ємне право людини та громадянина. *Конституційно-правові механізми гарантування та захисту прав і свобод людини*. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14395/3/Slinko-85-87.pdf>.

6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // *Верховна Рада України* : офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. Сидоренко С. Реалізація ідеї електронного судочинства. *Національна асоціація адвокатів України* : офіційний веб-сайт. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/5139-realizaciya-idei-elektronного-sudochinstva.html>.